

FORLAGET LEV

KUNSTEN *at turde*

Om udviklingshæmmede og handicappedes seksualitet

INDHOLD

INDHOLD

INDHOLD

INDHOLD

5 **PIONERLINJEN** - interview med en mandlig prostitueret.

9 **NÅR LYSTEN MELDER SIG**
- interview med en handicappet

11 **MASSAGEPIGEN**

13 **DINE HOLDNINGER ER DEN STØRSTE HINDRING**

14 **DEN LIVSNØDVENDIGE BERØRING**

16 **DEN SEXUELLE UDVIKLING**

19 **SÅ LANGT ER VI IKKE NÅET, ENDNU...**

20 **ET SKRIDT I DEN RIGTIGE RETNING**

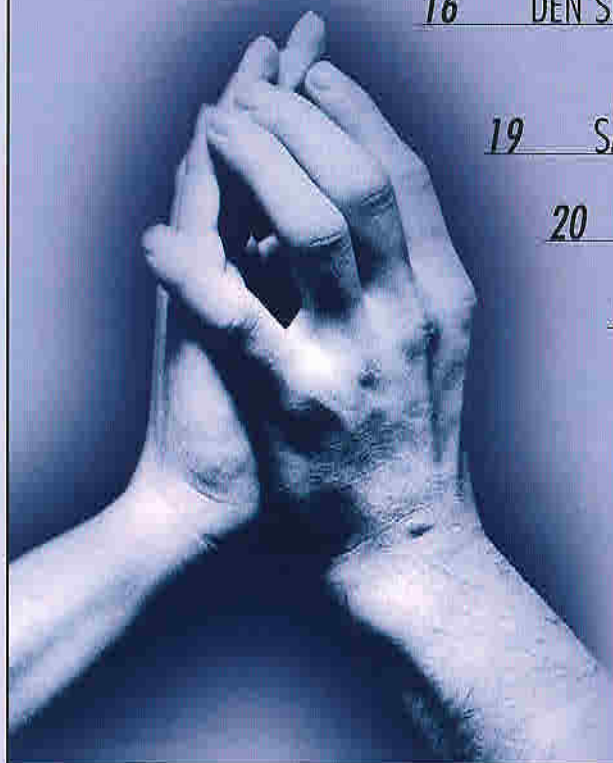
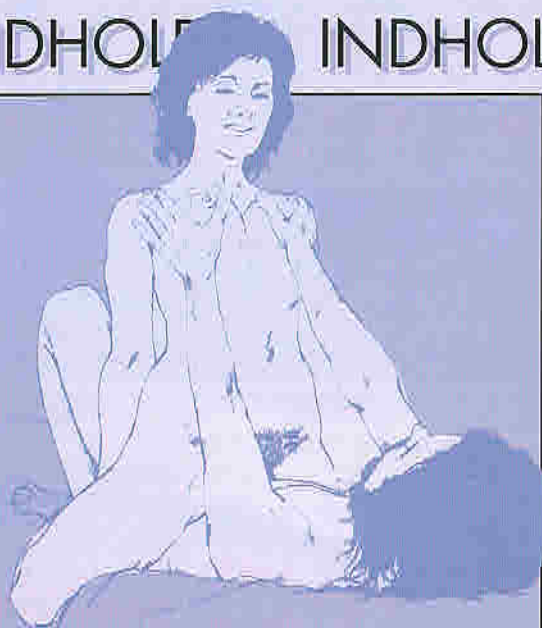
21 **DET ER IKKE SÅ SVÆRT**
- når man først får det lært

24 **HVERDAGENS ÆSTETIK**

28 **VI ANBEFALER.....**

30 **CASE**

31 **LEG OG VITSER**

Kunsten at turde

1. udgave, 1 oplag, 7.500 eksemplarer
© Forlaget LEV
Printed in Denmark 1999
Layout: Johnny Asgaard Jensen
Tryk: Rosendahl, Esbjerg
ISBN 87-90127-26-9

Udgivet af: Forlaget LEV
Kløverprisvej 10B
DK-2650 Hvidovre
Telefon (+45) 3635 9696
Faks (+45) 3635 9697
Mail lev@lev.dk

 Forlaget LEV er en virksomhed i Landsforeningen LEV. LEV arbejder for udviklingshæmmedes livskvalitet, egenkultur og værdighed. LEVs mål er, at udviklingshæmmede - ud fra egne forudsætninger - skal indgå aktivt i samfundet som ligeværdige borgere i det danske samfund.

LEDEREN

Sex er oftest en akt mellem to mennesker. Det kan også være en akt mellem flere mennesker. Det kan bruges til at vise kærlighed eller had med, og det kan bruges til at skridte status af med, ved at vise magt eller ærbødighed. Men seksualitet handler om mange andre ting. Det er dit køn - og dermed dig selv - det er kropsbevidsthed, og det er forståelse og accept af dig selv og andre mennesker. Derfor er det vigtigt at være bevidst om sin seksualitet og på en naturlig måde at have lært om den i løbet af sit liv. Det gælder for alle mennesker - også udviklingshæmmede og handicappede.

Vores oprindelige emne for det pædagogiske speciale, som ligger til grund for dette hæfte, var "Udviklingshæmmedes seksualitet". Siden har vi ændret det til også at omhandle andre handicapgrupper. Dette begrundes vi med, at vi i vores pædagogiske arbejde både kan støde på voksne udviklingshæmmede og andre handicappede, der kan have brug for støtte og hjælp til at få opfyldt deres seksuelle behov. Vi har valgt at skrive om dette emne, fordi vi blev opmærksomme på, at det ofte er et stort problem for udviklingshæmmede og andre handicappede, at pædagogerne har svært ved at arbejde med seksualiteten. Vi blev interesseret i at finde ud af, hvorfor det er så svært, hvori de største barrierer ligger, samt hvad vi som pædagoger kan gøre for at blive bedre til at tackle problemerne.

Vi har som pædagoger pligt til at hjælpe udviklingshæmmede og andre handicappede mennesker til at få opfyldt forskellige livsbehov, herunder også de seksuelle, i det omfang lovgivning og konventioner tillader det. De fleste af os pædagoger er indstillet på at yde en indsats på dette vanskelige område, men der hersker også stor usikkerhed overfor opgaven. Dette hænger sammen med, at seksualitet stadig for mange er et ømtåleligt emne. Det er svært at tale om, fordi det involverer en erkendelse af vores egen seksualitet. Vi har i specialegruppen fundet ud af, at det er umuligt at forholde sig til andres seksualitet, uden at forholde sig til sin egen.

Vi har derfor brugt meget tid og energi på at komme tættere på os selv og vores seksualitet. Vi har oplevet, at efterhånden som vi fandt tryk og tillid i hinanden, blev det nemmere at være åben. Både overfor os selv - og overfor seksualitet i det hele taget.

Det er meget begrænset, hvad der findes af litteratur på dette område. Vi har derfor fundet det vigtigt at opsøge og snakke med de mennesker, der har indflydelse på udviklingshæmmede og andre handicappedes seksualitet. Det har været en dejlig oplevelse at møde disse mennesker. Det er selvfølgelig først og fremmest udviklingshæmmede og andre handicappede selv, pædagogerne på bo- og klubinstitutionerne samt eksperter på området. Derudover har vi snakket med prostituerede, der betjener udviklingshæmmede og andre handicappede mennesker, da vi finder det vigtigt at medtage dette aspekt i det pædagogiske arbejde. Prostituerede er en stor og nuanceret gruppe af mennesker, som af forskellige årsager har valgt denne levevej. Vores holdning er, at vi som pædagoger må se på denne "faggruppe" som et muligt redskab i det pædagogiske arbejde. Vi er klar over, at vi bevæger os ind på et komplekst og tabubelagt område, og det kræver mange etiske overvejelser, hvis vi vælger at inddrage prostituerede i det pædagogiske arbejde.

Dette hæfte henvender sig til pædagoger på institutionerne, studerende på seminarierne samt forældre til udviklingshæmmede og andre handicappede. Vi vil gerne med dette hæfte skabe debat om emnet og være med til at sætte nogle diskussioner igang.

Som pædagoger er vi vores eget værktøj i arbejdet med andre mennesker. Vi skal mange gange være formidlere af samfundets normer og kultur. Dette kræver, at vi har udviklet vores selvbevidsthed og dømmekraft. Vi må arbejde med, at de sansemæssige erkendelser er af lige så stor betydning som de intellektuelle. Et menneske er helt og ikke opdelt i hoved og krop. For at vi kan bringe den æstetiske dimension ind i det pædagogiske arbejde, må vi først selv se vigtigheden i at opleve og erkende med sanserne.

F.eks. er berøringssansen en af vores vigtigste sanser. Denne sans er tæt forbundet med så fundamentale begreber som tryghed, kærlighed, erotik og kropsbevidsthed. Der er intet til hinder for, at vi som pædagoger kan tilfredsstille dette behov hos brugerne. Mange af os er uvante med at bruge kroppen som berøringsværktøj, fordi det i dette samfund er et tabubelagt emne. Men er det ikke umagen værd at turde åbne op og blive bedre til at bruge vores kroppe som de fantastiske berøringsinstrumenter, de er?

Vi har valgt kun i begrænset omfang at komme ind på forældrenes rolle, AIDS samt retten til at få børn. Vi er klar over, at det er en vigtig del af udviklingshæmmede og handicappedes seksualitet, men vi mener, at det vil være at starte bagfra, hvis vi begynder at snakke prævention, samliv, graviditet o.s.v. Vi må begynde med følelser, hvor svært det end måtte være! Vi er klar over, at det er et stort ansvar at arbejde med andres seksualitet, men det er et større ansvar at lade være! Vi kan som pædagoger vælge at lade være med at se de seksuelle problemer hos brugerne, og dermed blive en af de største forhindringer for udlevelsen af deres seksualitet.

Vi har i ikke i dette forløb fundet de "vises sten", men vi har lært at åbne vores øjne og sind. Vi har erkendt, at det selvfølgelig er et svært og problematisk område at bevæge sig i. Men hvis vi tør at arbejde med vores egen selvbevidsthed, bliver det lidt lettere. Med denne indledning håber vi at have vakt din interesse og nysgerrighed til at gå på opdagelse i dette hæfte. Vi har valgt at præsentere artiklerne i en bestemt rækkefølge, men det er fuldstændig op til dig, kære læser, hvordan du vælger at indtage de følgende sider!

Med venlig hilsen forfatterne

Martin Lohse

Charlotte Schultz

Jeanne Skotte

Helle Bülow Hansen

samt konsulent

Lars Romild, Gladsaxeseminarieret

PIONERLINJEN

Sexualvejleder i Vejle Amt, Kirsten Døhr, sendte i 1992 sin mand ud i marken for at finde en prostitueret, der var egnet til at betjene udviklingshæmmede kunder. Han besøgte mange, uden at have det store held med sig! Ved et besøg i Vejles pornobutik kommer han i snak med indehaveren Rita, som fortæller, at han er havnet det rette sted. Oven på butikken har Fifi massageklinik, og hun er lige akkurat den pige, han søger.....

På denne måde kom Kirsten Døhr i kontakt med Fifi, som straks var med på idéen med Pionerlinjen. Planen var at lave et team af prostituerede, som skulle give udviklingshæmmede seksualoplysning i tæt samarbejde med personalegruppen.

Pionerlinjen består af både kvinder og mænd og er et registreret firma, som betaler skat efter gældende regler.

DER VAR FAKTISK RET HYGGELIGT.....

Da vi ringer på døren i den lyse hjørneejendom med karnap, er det en fyr i fyrrerne, der åbner. Han byder os velkommen og fortæller, at Fifi er blevet syg og derfor ikke kan komme. Han vil så give et interview i stedet for. Han hedder Peter, er gift med Fifi og er med i Pionerlinjen som den eneste mand. - Smid bare tøjet inde på værelset...altså ikke det hele, siger han med et smil, samtidig med at han henter kaffe og boller fra det lille gammeldaws køkken!

Vi går nysgerrige rundt og kigger i lejligheden.

- Guud, hvor er her hyggeligt, udbryder nogle af os meget overrasket. Lejligheden er meget lys og ren, og der er en varm og hyggelig atmosfære. I stuen er der kurvemøbler med lyse hynder, en lille bar med to barstole, og en stor seng midt på gulvet med et rødhvidt sengetæppe. Der er flotte draperede bronzefarvede gardiner og grønne planter rundt omkring. Havde det ikke været for det tilstødende lokale, som var indrettet med diverse torturinstrumenter (kors til ophæng, gabe-stok, piske m.m.), kunne man ligeså godt tro, at det var en privatbolig, og ikke en massageklinik.

Peter virker ligesom os lidt nervøs, da vi sætter os ind i kurvemøblerne og skal til at begynde. Det plejer at være Fifi, der giver interviews, men han har forberedt sig godt hjemmefra! Han fortæller, at det først er her inden for det sidste års tid, der sådan rigtig er kommet gang i forretningen. De er ikke interesserede i at stille sig frem i pressen eller at reklamere på anden måde, da de gerne vil beskytte de udviklingshæmmedes privatliv. Det går derfor langsomt med at få opbygget en kundekreds, men det ser ud til at flere og flere får kendskab til dem og bliver interesserede.

KVINDERNE VIL NUSSES.....

- Jeg har i øjeblikket 3 udviklingshæmmede piger under oplæring, og om et par dage skal jeg til Århus og møde 3 andre piger, der er interesserede. De vil gerne lige se giraffen først, griner Peter. Han synes selv, at det er vigtigt at se hinanden an, før man indgår en aftale. Han fortæller, at han aldrig bruger sin tissemand, når han er sammen med pigerne. For at kunne have samleje er det nødvendigt, at han er sexuel opstemt, og den del af sig selv vil han gerne gemme til sin elskede Fifi!

Kvindens og mænds seksualitet er forskellig, har Peter erfaret. Kvindernes behov er af en mere følelsesmæssig karakter, såsom at blive nusset bag ørene, blid kropsmassage, nærhed og ømhed. De har selvfølgelig også behov for at få orgasme, hvilket Peter gerne hjælper med. Men det er ikke orgasmen, der er det afgørende. Mænd har derimod et større behov for at blive seksuelt tilfredsstillet, enten ved at onanere eller ved samleje. Peter fortæller, at 80% af deres kunder ikke kan onanere.

- Fifi og jeg har haft et kærestepar i behandling. De er begge udviklingshæmmede og er meget glade for hinanden. De havde problemer med deres sexliv, da han kun kunne finde ud af at tage på hende på en meget hård og brutal måde, hvilket hun ikke bryder sig om. Fifi og jeg viser dem så, hvordan man kan kærtægne og tilfredsstille hinanden seksuelt på en måde, der er behagelig for begge parter. Efter fem besøg var de klar til at klare sig selv.

SEX-TERAPI

Et forløb starter med, at den udviklingshæmmede, pædagogen og Fifi - eller én af hendes ansatte - mødes, enten på klinikken eller hos den udviklingshæmmede. Her har de mulighed for at lære hinanden at kende og klarlægge de problemer, der søges hjælp til. Pædagogen forlader lokalet, imens seksualoplysningen finder sted. De mødes så igen alle tre og snakker om, hvordan det er gået og hvordan det videre forløb

skal være. Peter giver os ret i, at man godt kan kalde det for sex-terapi. Det handler jo om at klarlægge problemet, behandle og derefter give slip. Målet for Pionerlinjen er, at udviklingshæmmede selv bliver i stand til at opsøge andre prostituerede, eller endnu bedre... finde en kæreste!

- Fifi er en stor menneskekender, fortæller Peter med et glimt i øjet. - Hun skal bare snakke med en person i ti minutter, så er hun i stand til at fortælle, hvilket stjernetegn personen er født i!

Jo mere vi hører om Fifi, des mere ærgelige bliver vi over ikke at kunne møde hende. Det var helt tydeligt at se Peters facination af sin kone. Hans øjne stråler, hver gang han nævner "sin Fifi".

- Hun er utrolig god til at se på den udviklingshæmmede, hvad der er problemet, og så finde en måde at hjælpe på, som lige præcis passer til ham/hende, siger Peter. F.eks. havde hun en fyr, der led af berøringsangst. Han var meget anspændt og nægtede at smide tøjet. Fifi fortalte ham, at det var en utrolig lækker trøje, han havde på og spurgte, om hun ikke måtte få lov at prøve den. Han skynder sig at tage den af, uden at være berørt af den angst, han havde med sig, da han kom, og overrækker den stolt til Fifi. På denne måde får hun dem til at flytte grænser og dermed udvikle sig!

ROOM - SERVICE

Peter giver udtryk for, at pædagogerne gør udviklingshæmmede en bjørnetjeneste ved ikke at kræve noget af dem. Han siger, at mange udviklingshæmmede, der har boet på institution i mange år af deres liv, er vant til at få alting serveret. Når de kommer op på klinikken, lægger de sig på ryggen med armene under nakken og bestiller "room-service". Dette vil Peter og Fifi gerne lære dem at lave om på.

- Man når ikke så langt med kun at kunne modtage, forklarer Peter. Man bliver nødt til også at lære at

give. Vores mål er at få armene ned på de udviklingshæmmede og lære dem at give noget af sig selv til andre. I et parforhold må der jo være en gensidig ydelse.

Han fortæller en herlig historie, hvor to udviklingshæmmede fyre ikke havde problemer med at kæmpe for deres sag:

- De to fyre har begge været på besøg hos Fifi og vil gerne derhen igen. De går op på forstanderens kontor for at fortælle, at de gerne vil derhen igen. De to fyre har bare et "lille" problem....de har intet verbalt

sprog. Efter at have forsøgt på mange måder, med fagten med armene og lyde, at udtrykke deres behov, lykkes det for dem. De viser med deres kropssprog, at de vil massere nogle store babser, samtidig med at de har julelys i øjnene.

Dette forstår forstanderen, og udbryder: Nååh, er det Fifi, I gerne vil besøge!.....Endelig forstår han.

FÅR STØRRE LIVSKVALITET

Peter er en fyr, der har prøvet lidt af hvert her i livet. Han er uddannet landmand, billedhugger, sygehjælper og kok. Han fortæller, at han blev forelsket i Fifi for mange år siden, men at hun desværre gik hen og giftede sig med en anden mand. Peter var så ulykkelig forelsket, at han ikke kunne holde ud at være i Danmark.

Han rejste derfor til Afrika, hvor han arbejdede som kok for det Danske Konsulat. Syv år efter fik han meddelelse, om at Fifis mand var død. Han tog straks hjem til Danmark og opsøgte hende.....året efter blev de gift!

Peter og Fifi har det godt med deres arbejde. De føler en glæde ved at gøre noget for andre mennesker. - Der er stor forskel på at betjene normale kunder og så udviklingshæmmede, forklarer Peter. - Med normale kunder er det tit koldt og ufølsomt. Kunderne kan være grove. Med udviklingshæmmede er det anderledes. Her er det følsomt, og vi får meget igen. Vi ser mennesker udvikle sig, blomstre op og nyde livets glæder. Vi får større livskvalitet og videre horisonter. Peter har også et andet job. Han er kranfører på hav-

"PINK LADY".

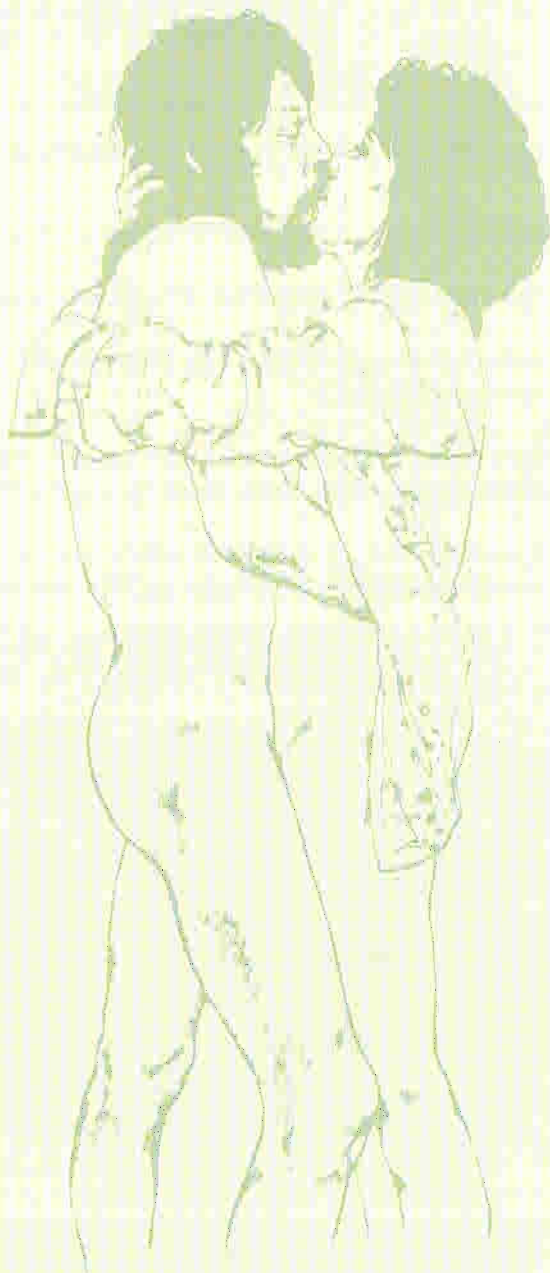
Pionerlinjens klinik holder til huse lige oven over "Pink Lady", som er Vejles eneste pornofilmforretning. Rita, der er indehaver af forretningen, kender godt Fifi og Pionerlinjen. Hun har været med Pionerlinjen ude at holde foredrag på institutioner og på Sexualvejlederuddannelsen. Her fortalte og viste hun, hvad der findes af seksuelle hjælpemidler. De er stort set de samme som til andre mennesker, men der findes dog en automatisk sexmaskine til kvinder. Den er forsynet med en dildo og kører så automatisk op og ned. Rita tager ikke mere med ud og holder foredrag, men pakker i stedet kufferter med div. pornoblade, hjælpemidler, videofilm etc. og sender dem ud til institutionerne. Mange udviklingshæmmede slår da også et smut forbi forretningen efter et besøg ovenpå! Her hjælper Rita ved at give råd og vejledning til den enkelte.

nen i den by, han bor i. Mange af hans kolleger kan ikke forstå, hvordan Fifi og Peter kan leve deres liv på denne måde. De ser det som et meget koldt og ufølsomt job og uforeneligt med ægteskab. Peter fortæller dem ligeud, at det er et dejligt og følsomt job, hvor han får meget igen. - Fifi og jeg har utrolig meget kærlighed til hinanden. Vi kysser og krammer meget og snakker åbent om, hvad vi laver med vores kunder.

PROSTITUERED E SOM SAMARBEJDSPARTNERE

Peter mener bestemt ikke, at pædagogerne på institutionen skal indlade sig i nogle seksuelle handlinger med udviklingshæmmede. - Hvis en pædagog hjælper en beboer til udløsning, vil beboeren måske have pædagogen til at gøre det igen dagen efter. Pædagogen har måske ikke lige tid eller lyst denne dag og afviser beboeren. Dette er ikke rimeligt overfor beboeren, som måske har fået nogle varme følelser overfor denne pædagog og ikke forstår afvisningen. - De seksuelle handlinger skal pædagogerne overlade til prostituerede, udtaler Peter. Derimod mener han, at pædagogerne skal være mere opmærksomme på beboernes kroppe og velvære. - Vi har indtil videre haft fire kunder, der led af forhudsforsnævring. Vi syntes, at det var utrolig synd, og konfronterede pædagogerne med problemet.

Flere kommuner er begyndt at give tilskud til seksualop-læring. Peters drøm er, at der bliver tilknyttet prostituerede til institutionerne, som kan samarbejde med pædagogerne. Han tror nok, det skal komme, men der går nok otte til ti år, inden det bliver en realitet. Peter mener sagtens, at man kan skaffe nok prostituerede, som samtidig har etikken og moralen i orden - både mænd og kvinder.

FAKTA OM PIONERLINJEN.

- * Pionerlinjen er et team, der består af både kvinder og mænd.
- * Yder seksualop-læring til udviklingshæmmede/handicappede.
- * Har massageklinik i Vejle Centrum, hvor der udelukkende kommer udviklingshæmmede/handicappede.
- * Holder foredrag for pædagoger, seksualvejledere m.m.
- * Kan kontaktes på tlf: 7453 1978 (mobil: 4031 7771)

HVAD ER SEKSUALITET???

DEFINITION AF SEKSUALITET UDARBEJDET EFTER JØRGEN BUTTENSCHØNS MODEL:

Seksualiteten er en integreret del af personligheden hos alle mennesker.

Alle mennesker er sammensat af nogle medfødte og udviklede drifter og behov.

Seksualitet er et grundlæggende medfødt behov og en del af vores trang til kærlighed, kontakt, varme og intimitet.

Seksualitet påvirker mennesker livet igennem, og den er uafhængig af faktorer som intelligens, kropsbygning, højde, vægt, evner og temperament m.m.

Seksualiteten følger os konstant med kravet om at blive tilfredsstillet, og den har indflydelse på vores tanker, følelser, handlinger og relationer med andre mennesker.

SEKSUALITET ER FOR OS

Når vi i vores proces har talt om udviklingshæmmede/handicappedes seksualitet, er vi ofte blevet misforstået. Folk har troet, at det drejede sig om sex. Det gør det også, men det drejer sig også om: Følelser, omhed, nærhed, kærlighed, tryghed, fantasi, atsmofære, hemmeligheder og mange andre ting.

KVINDERS SEKSUALITET ER OVERSET...

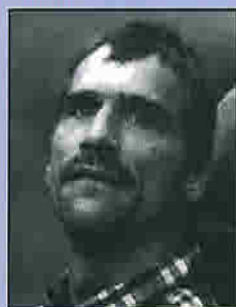
På trods af ligeberettigelse, kvindefrigørelse osv. må vi vist indrømme, at det gamle opdragelsesmønster stadig sidder på ryggen i vores samfund. Kønnene opdrages forskelligt både af forældre og medier m.m. For udviklingshæmmede/handicappede kvinder er situationen omtrent en afspejling af, hvad vilkårene er for "normale" kvinder. Fortidens moral har stadig indflydelse på, at kvinder ikke er fuldstændig ligestillede med mændene i forbindelse med retten

til at have en seksualitet. Mere eller mindre ubevidst påfører personalet kvinderne et ekstra handicap og forringer derved deres seksuelle udviklingsmuligheder. Vores holdning er, at vi skal blive bedre til ikke at overse de kvindelige signaler, men tværtimod opsøge dem ved f.eks. at lave kvindegrupper, hvor man eksempelvis lægger sminke på eller tager i svømmehallen. Her vil det være en god ide med en alderssvarende pædagog, så den udviklingshæmmede/handicappede har en at identificere sig med. Vi går på ingen måde ind for kønsopdelte boliger. Vi mener, at det spil, der er mellem mænd og kvinder, er utrolig vigtigt, hvis der overhovedet skal være mulighed for at udleve en eller anden form for seksualitet. Mange institutioner indbyder ikke til intimitet mellem beboerne, og det skal der gøres noget ved. Eksempelvis er det sådan, at de fleste institutioner kun har én kæmpestor opholdsstue. Her kunne pædagogerne bruge deres fantasi og skabe nogle mindre og hyggelige rum. Naturligvis mener vi, at det er enhvers ret at bo på et enkeltværelse, hvor man kan låse døren og være i fred for personale og andre beboere.

NÅR LYSTEN MELDER SIG...

PROFIL:

Thor Hvidovre er 41 år og handicappet pga. spastisk lammelse. Han sidder i el-kørestol og er afhængig af sine hjælpere 24 timer i døgnet. Han har boet på institution indtil for 10-12 år siden og bor nu i eget rækkehus. Thor har et ekspresivt sprog, men er pga. sin spasticitet svær at forstå. Han skriver digte og noveller og har sit eget forlag.

LIGESOM ALLE ANDRE...

Thor har, som andre mennesker, et seksuelt behov. I al den tid, Thor boede på institution, var der ikke nogen, der snakkede om seksualitet med ham. Thor fortæller:

- Mit første knald var, da jeg blev forført af en pige på min 20-års fødselsdag.

Thor har boet sammen med en ikke-handicappet i 5 1/2 år, men de flyttede fra hinanden for 7 1/2 år siden. Siden dengang har Thor boet alene. Om sit sexliv i dag fortæller han:

- Nogen gange kører jeg ind på Istedgade og finder en luder. For et par år siden lærte jeg en luder at kende, hun hed Cindy. I begyndelsen var hun bange for min krop, men efterhånden kom vi meget tæt på hinanden. Nu ved jeg ikke, hvor hun er. Hun er blevet syg, var narkoman. Hende var jeg meget tryk ved. Jeg skulle kun betale 600 kr. for en nat med Cindy, fordi hun kunne lide mig. (Til sammenligning koster en escort pige omkring 5.000 kr. for én nat.)

Thor synes, at det ville være fint, hvis man kunne få et økonomisk tilskud fra det offentlige til at få dækket det seksuelle behov, når nu man kan få tilskud til fodterapeut, fysioterapeut o.s.v.

På spørgsmål om det er vigtigt, at de prostituerede har moralen og etikken i orden, svarer Thor:

- Jeg var ude for noget i sidste uge, og jeg blev eddermanne gal. Jeg havde aftalt med en luder, at hun kunne få 1.500 kr. for en hel nat, og hun sagde, at det var i orden. Vi tog her hjem, og så skred hun efter en time, da hun havde fået pengene. Hun var fra Istedgade.

Det er ofte et problem at finde nogle troværdige ludere, men Thor siger, at de piger, han ringer til (escort pigerne fra Ekstra Bladet), oftere har moralen og etikken i orden fremfor de piger, han støver op i Istedgade.

Bruger du kun de prostituerede til sex?

- Ja, men ikke Cindy, hende havde jeg et tættere forhold til.

Hvordan har du det med at være afhængig af andre menneskers hjælp i forbindelse med din seksualitet?

- Hvor meget er jeg egentlig afhængig? Når to mennesker, to normale mennesker, går i seng sammen, hjælper de også hinanden.

Når du ser tilbage på, da du boede på institution, ville det så have været en god idé, hvis der var en prostitueret tilknyttet til institutionen?

- Ja, jeg fik aldrig nogen vejledning.

Thor fortæller, at han i sin pubertet legede "forbudte lege" med pigerne, men hvis han prøvede at gøre opmærksom på sin seksualitet, var der aldrig nogen fra personalet, der reagerede eller støttede op omkring problemet. Thor husker, at der kun var 2 pædagoger til 20 børn. Thor siger, at når det drejer sig om andre menneskers seksualitet, skal pædagogen have sin moral og etik i orden og siger samtidig, at der er mange pædagoger, der aldrig skulle have været pædagoger. Thor undrer sig over, at det stadig er et stort tabu at tale om seksualitet, når vi påstår, at vi er så frigjorte i Danmark...

- Jeg tror, det hænger sammen med, at vi er bange for at få fysisk kontakt med andre mennesker.

THORS HJÆLPER

Havde du i tankerne, at Thors seksualitet var en del af arbejdet, da du søgte stillingen?

- Nej, jeg har tidligere arbejdet for en anden handicappet mand, og han havde en kæreste, så der var det ikke noget problem. Derfor tænkte jeg ikke på Thors seksualitet, da jeg søgte stillingen. Jeg valgte - efter at have været med i Istedgade og shanghajer en luder fire gange - at sige fra. Jeg synes ikke, det er rart som pige at gå derinde om aftenen. Jeg har ikke noget imod at ringe til en prostitueret, der så kan komme her hjem til Thor. Thor vil gerne have, at hans hjælpere forholder sig til hans seksualitet, men accepterer, hvis de på grund af egne grænser vælger at sige fra.

ISTEDGADE:

Jeg kører efter dig
jeg kører og kører
jeg vil have dig med hjem
i en varm seng
jeg kører og kører efter dig
du ser bagud og spørger:
Hvad vil du mig?
Jeg synes at du er så sød,
og du ser så godt ud,
at jeg vil have dig med hjem,
hvis du er til noget
Du siger: Ja, jeg vil godt med dig
hjem, hvor bor du,
og hvordan kommer vi hjem til dig?
Jeg har min egen bil,
og jeg bor i Bagsværd.
Ja, men du kan da ikke køre bil,
eller kan du det?
Nej, jeg har en hjælper!
Nå, du har privatchauffør på?
Ja!
Vi kommer hjem til mig.
Vi ligger og kigger, og jeg kan mærke,
at du ikke er bange for mine
spasmer.
Jeg er bange for at tage for
hårdt fat på dig
Du smiler ned til mig og siger:
Du er sød og rar, her vil jeg godt
komme hjem igen, til dig.

DET ER SPÆNDENDE AT LEVE MED EN HEMMELIGHED !

Det ringer på døren. Vi åbner....spændte på synet af massagepigen. Vi bliver forbavsede. Ind træder en ganske almindelig, men meget smuk, og naturlig pige. Hun har langt mørkt hår og en velformet krop. Hun smiler og siger: "Hej, jeg hedder Katrin". Vi føler os lidt kejtede i starten. Ingen af os har før været så tæt på en prostitueret, og vores forestillinger om hende svarer overhovedet ikke til det, vi ser! Vi får alle placeret os i sofa-hjørnet. Har skriveblokkene klar, og båndoptageren tændt. Interviewet kan begynde.

Hvordan er dit liv som massagepige?

- Jeg er sidst i tyverne og har været massagepige i ca. 8 år. Jeg kan godt lide mit job og synes, at det er spændende at leve med denne hemmelighed, og så er det jo nogle gode penge jeg tjener. Det er ikke alle i min omgangskreds, der ved, hvad jeg laver, da jeg ved, at de ikke vil kunne forstå det.

Jeg er meget bevidst om mine grænser, og jeg går ikke på kompromis med dem. Jeg vil f.eks. ikke være med til S/M. Jeg sælger min krop, men ikke min sjæl, hvilket jeg mener er vigtigt for at kunne overleve i denne branche. Jeg har set mange piger, der bukkede under, fordi de ikke var bevidste om deres grænser. De solgte både krop og sjæl. Tilsidst kunne de ikke holde ud at se sig selv i spejlet. De hadede sig selv. Jeg arbejder på en klinik sammen med 5 andre piger. 3 af os har også udviklingshæmmede/handicappede kunder. Det har jeg egentlig altid haft, men der er kommet flere og flere til. I dag er ca. 20% af mine kunder udviklingshæmmede/handicappede.

Hvordan har du det med det?

- Det har jeg det godt med. Jeg føler, at jeg gør en god gerning. For nogle udviklingshæmmede/handicappede kan det være svært at finde en kæreste, som de kan have et sexuel forhold til, og det synes jeg er utrolig synd for dem. Den seksuelle drift er jo en af de største drifter, vi har i kroppen. Det er en meget stor energi, vi har, og hvis ikke vi får afløb for denne på én eller anden måde, kan der opstå mange frustrationer og konflikter. Jeg føler en stor glæde ved at gøre noget godt og dejligt for dem. Jeg kan altid huske deres navne, hvilket ikke er tilfældet ved mine andre kunder. Dette skyldes nok, at jeg kommer tættere på dem i kraft af at jeg hjælper med at få tøjet af og på, skifte ble m.m. Jeg tager 800,- for 1/2 time, men når det er udviklingshæmmede/handicappede, tager jeg det ikke så nøje med, hvor lang tid der går.

Katrin fortæller, at de udviklingshæmmede/handicappede kunder er blevet meget mere bevægelige og medgørlige, efter de begyndt at komme hos hende. Hun har i ét tilfælde oplevet at fysioterapeuten er blevet erstattet til fordel for hende.

Hvordan har du det med hygiejnen?

- De er altid meget rene og pæne, når de kommer til mig, og det sætter jeg stor pris på. Desuden dufter de så dejligt. Jeg synes pædagogerne gør et stort arbejde med at gøre beboerne lækre, inden de kommer til mig. En del af dem savler meget, men det gør mig ikke noget - det er jo bare deres eget mundvand. Hvis det er for slemt, lægger jeg bare noget køkkenrulle eller et håndklæde rundt om dem.

Hvordan får udviklingshæmmede kontakt til dig?

- Det er altid en pædagog, der kontakter mig, og igennem dem får folk kendskab til mig ved mund til mund metoden. Jeg synes, at pædagoger er blevet mere opmærksomme på problemet, men stadig ikke nok.

Hvordan foregår et besøg på massageklinikken?

- Der er altid en pædagog med beboeren, når han skal besøge mig. Nogle gange er pædagogerne lidt for hurtige til at skubbe dem ind i værelset og sætte sig ind i opholdsstuen og drikke kaffe. Det er lidt ærgeligt, for jeg har brug for at vide, hvilke ønsker han har, og det er jo langt fra alle, der har et verbalt sprog. Så bliver jeg nødt til at gå ud til pædagogen og bede om hjælp. Kan han overhovedet få den op at stå? Har han behov for at nusse? Hvilke ønsker har han? Kun ved to personer er jeg blevet informeret om, hvad ønsket var, før vi gik ind på værelset.

Hvordan oplever du pædagoger, der kommer med?

- Det er ofte de samme pædagoger, der kommer med, og det er rart for både mig og min telefondame. Man får et mere personligt forhold til dem. Det må da også være rart for beboeren, at det er den samme person, der følger med hver gang. Det giver mig også mulighed for at snakke med pædagogen, om hvordan det er gået med beboeren efter sidste besøg. Det virker som om, de fleste pædagoger er trygge ved mig. Jeg havde dog i sidste uge en kunde, der havde en meget ung og usikker pædagog med. Jeg havde ingen kontakt med ham. Han virkede meget negativ indstillet overfor denne branche, hvilket var ubehageligt. Det kan da heller ikke være rart for beboeren at have sådan en fyr med!

Hvad kan pædagogerne gøre?

- De skal nusse og kramme noget mere. Bruge længere tid, når de skifter ble og bader istedet for, at det er samlebandsarbejde. Det behøver ikke at have noget med sex at gøre. Berøring er et kæmpebehov, og de er virkelig underernærede. Det er jo videnskabeligt bevist, at hvis man ikke bliver rørt ved, bliver man tosset!

Katrin synes, at det er ærgeligt, at der ikke ansættes nogle flere pædagoger på institutionerne. Hun mener, at udviklingshæmmede/handicappede skal have større mulighed for at komme til prostituerede, når de har lyst, og ikke når pædagogerne har tid.

Kunne du som prostitueret forestille dig at være tilknyttet en institution?

- Ja, det kunne jeg egentlig godt, men ikke fuld tid. Det kunne evt. være én gang om ugen. Pædagogerne kunne så også få kendskab til mig og se, at jeg er en ganske almindelig pige. Man ser kun pigerne på gadeplan i medierne, og det er kun én af siderne ved prostitution. Piger som mig er meget anonyme, da mange af os har et andet job eller er under uddannelse.

(Navnet er ændret af red.)

MASSAGEKLINIKKEN

Jeg er en mand i min bedste alder
ofte føler jeg, lysterne kalder
jeg ville gerne ha' en veninde
hun skulle være en varm og rar kvinde
men nu er jeg jo sådan lidt sær
hvem ville synes, at jeg er kær
tror du hun findes, kvinden for mig?
ville hun finde sig i min leg

Pludselig en dag fandt vi en løsning
jeg skulle ha' min første forløsning
vi gik i byen med pungen spækket
jeg kunne plus'lig føle mig lettet
kvinden var varm, havde smukke bryster
hun forstod så godt mine lyster
hun udstråled' ro, var god og rund
jeg var en mand og følte mig sund

Vi gav hende penge og holdt vores mund
dette gav ro for endnu en stund
men jeg havde fået blod på tanden
for pokker, nu var jeg jo manden
jeg ville prøve igen og igen
men næste gang gik vi et andet sted hen
gaden vi kom til var iskold og rå
dette var lidt svært at forstå

Hun stod nøgen, men hun skulle tisse
tiden var knap hun begyndte at vrisse
hun tissede i vasken let på tå
min manddom ville slet ikke stå
hun hev og sled og kiggede på uret
min pik blev lille mit ansigt furet
vi gik derfra og ingen var glade
jeg tror nok stedet hed Istedgade

Nu har vi besluttet, pædagogen og jeg,
at vi vil søge den første vej
til kvinden i Tåstrup den bløde og runde
hun har tid til at nyde og blunde
jeg ved hvor hun bor, kender ej hendes navn
men jeg har oplevet kærlighedens favn.
Gør I som jeg, det er ikke farligt
det er temlig dyrt, men helt forsvarligt.

(Digtet er fra bogen
"Der skal også være plads til os")

DINE HOLDNINGER ER DEN STØRSTE HINDRING

Når du som pædagog har med udviklingshæmmede/handicappede at gøre, skal du huske på, at deres seksuelle behov ofte er ligeså stort som dit eget. Er der på din arbejdsplads, deres hjem, mulighed for, at de kan udleve deres seksualitet, ligesom du sikkert udlever din derhjemme? Har du og dine kolleger drøftet emnet udviklingshæmmede/handicappede og seksualitet? Har I en klar holdning til, hvordan I vil forholde jer, når der viser sig nogle seksuelle problemer blandt jeres brugere? Eller er seksualiteten et tabu i jeres personalegruppe?

NÅR DET TÆTTESTE BLIVER FJERNT

Seksualiteten er det inderste i os alle sammen, og alligevel er det det sværeste at snakke om. I forhold til udviklingshæmmedes/handicappedes seksualitet kan personalet føle sig rådvildt og ladt i stikken af hinanden indbyrdes. Vi mener, det er vigtigt, at personalet kan føle sig trygt. Usikkerhed fører nemt til overflødige regler og urimelige restriktioner. Når I som personalegruppe skal til at arbejde med at løse en brugers seksuelle problemer, er det først og fremmest vigtigt, at I kan snakke åbent om seksualitet. Vi har, mens arbejdet med dette hæfte har stået på, erfaret, at hvis bare man tør at åbne sig op overfor hinanden, bliver det langt lettere at tale om seksualitet. Hvis man er udviklingshæmmet eller handicappet, er man mere afhængig af andre menneskers holdning på dette område, end man ellers ville være. Det vil ofte være en god ide at kontakte en seksualvejleder, men måske er I som personalegruppe så afklarede, at I selv kan gå igang med at løse problemet. Vi videregiver her en kort og klar anvisning på, hvorledes der kan tages hul på bylden:

1. Der udarbejdes en grundig vurdering af den enkeltes niveau, viden og behov for derved at sikre, at årsagen til beboerens frustration skyldes et uforløst seksualbehov.
2. Er der tale om et seksuelt problem udarbejdes et forslag til et handlingsforløb, der dels hjælper beboeren til at få løst sit seksuelle behov - og om muligt lærer ham/hende selv at løse det.
3. Planen drøftes og godkendes i det tværfaglige behandlerteam forud for igangsættelsen, således at man ikke risikerer unødigt kritik eller fejlagtig mistanke fra kollegaer.

4. Planen forelægges for og accepteres af beboeren, således at seksualoplysningen sker i fuld indforståelse med beboeren.

(Fra socialstyrelsens vejledning:
Seksualitet - uanset handicap.)

Udover socialstyrelsens vejledning kan vi anbefale Jørgen Buttenschøns bog, *Sexologi*, samt to videofilm: *Nu kan jeg med lukkede øjne*, og filmen *Faktisk mangler man ord for det*. Begge film er produceret af Bent Suhr, Marianne Hørdam og Lis Hammild. Kurt Overaa videoproduktion.

Der er mange ting, man som pædagog/personalegruppe skal tage stilling til. Her er nogle spørgsmål, der måske kan sætte en debat igang i din personalegruppe:

Vil du gå ind i en sex-shop for at købe et massageapparat til en bruger for derefter at vejlede brugeren i, hvordan det anvendes?

Vil du tage kontakt til en prostitueret og følge brugeren hen til ham/hende?

Vil du lære en bruger at onanere?

Seksualiteten er et grundlæggende behov og en integreret del af personligheden hos alle mennesker, også hos udviklingshæmmede/handicappede.

DEN LIVSNØDVENDIGE BERØRING

Ifølge Russ A. Rueger er føle- eller berøringssansen en af vores vigtigste sanser. Den er tæt forbundet med så fundamentale begreber som tryghed, samhørighed, omsorg, kærlighed, erotik og kroppsbevidsthed. Behovet for berøring vokser vi aldrig fra. Det hjælper os til at genopleve vore tidlige oplevelser af at være elsket og holdt af.

Med dette i baghovedet kan man jo spørge sig selv, hvor meget man rører ved andre - og selv lader sig berøre. De fleste af os må nok tilstå, at det ikke er så meget. I vores samfund er der en tendens til at forbinde berøring med sex. Naturligvis omfatter sex intens berøring, men berøring behøver ikke at have noget med sex at gøre.

Vi har pligt til som pædagoger at hjælpe beboerne til at få opfyldt forskellige livsbehov, herunder også kroppskontakt, i det omfang lovgivning og konventioner tillader det. Vores erfaring er, at mange medarbejdere finder det vanskeligt at yde en indsats på dette område. Det er lettere at hjælpe med at opfylde behov som sult og tørst, end de mere følelsesmæssige.

Vi tror, det skyldes, at mange føler sig usikre overfor dette ømtålelige og tabubelagte emne. Det er vigtigt, at vi som pædagoger er bevidste om egne grænser, og respekterer andres.

I filmen *"Faktisk mangler man ord for det"* udtaler en mor sig om pædagogerne på den institution, hendes udviklingshæmmede søn, Morten, bor på. Hun fortæller, at hun er gal på pædagogerne, fordi de ikke er bevidste om deres egne grænser. Hendes søn elsker at blive nusset i håndfladen, og det er da også lykkedes ham at få pædagogerne til at gøre det nogle gange. Sagen er, at han bliver sexuelt opstemt af det, og da pædagogerne opdager dette, reagerer de voldsomt og afvisende. De kan slet ikke tackle, at de er blevet brugt som seksualobjekt! Mortens mor mener, at det er pædagogerne, der har et stort problem, og ikke hendes søn. "De kan sagtens kæle med Morten, men de skal lægge mærke til hans reaktion. Når øjnene begynder at svæve, er det tid til at stoppe. Dette vil Morten gerne acceptere, fordi han har haft en rar situation, men endnu ikke er blevet sexuelt opstemt. Denne grænse kan man sagtens finde, hvis man har antennerne ude", afslutter Mortens mor.

Det er måske netop eksempler som disse, der afholder os fra at have kroppskontakt med beboerne. Vi bliver bange for, at vi ikke kan styre det, bange for at beboerne skal misforstå eller over reagere. Men er det en acceptabel undskyldning? Det mener vi ikke, at det er. Vi må arbejde på at blive bevidste om vore egne grænser og lade grænserne holde flyttedag, når det er nødvendigt. Vi kan, for os at se, sagtens nusse, kæle og kramme i forbindelse med at vi skifter ble, bader m.m. Det vil jo f.eks. være oplagt at massere kroppen, når den alligevel skal smøres ind i lotion.

Det er vigtigt, at man er afklaret med og har det godt med berøring og nærvær, for man må huske på, at hånden ikke kan lyve lige så meget som munden. Ærlighed og åbenhed er et must.

DEN SEXUELLE UDVIKLING

· I FØLGE JØRGEN BUTTENSCHØN

Den seksuelle udvikling er en livslang proces. Derfor er det vigtigt at have kendskab til de forskellige udviklingstrin, da de personlighedstræk, der dannes gennem udviklingen, vil præge menneskets opfattelse og forståelse af sin egen seksuelle rolle resten af livet. Udviklingshæmmedes seksualudvikling er den samme, som ikke udviklingshæmmedes. Alligevel er det påfaldende, hvor mange udviklingshæmmede, der har problemer eller vanskeligheder med deres seksualliv. Grunden til dette kan dels være deres handicap, men også omverdenen, forældrene og samfundet, der ikke har

haft den store forståelse og vilje til at hjælpe med disse problemer. Det er derfor vigtigt for personer, der har med udviklingshæmmede mennesker at gøre, at have kendskab til udviklingen, da det kan være nødvendigt i et behandlingsarbejde at se på, om der er sket en fejltagtig eller uheldig seksualudvikling på et tidligere tidspunkt i livet.

De fleste gennemlever en udvikling nogenlunde som følgende model.

0-1½ år: Trygheds- og sansefasen

Tryghed	KONTRA	Utryghed
Nærhed		Forladthed
Sansning		Afvisning

le udvikling, at barnet får god og lang tid til at ligge trygt og godt i morens arme. En af forudsætningerne for et vellykket seksualliv er bl.a., at man føler sig tryk og uden frygt i armene på sin kommende partner. Man kan derfor sige, at moren er med til at skabe de grundlæggende forudsætninger for et barns voksne seksualliv.

I trygheds- og sansefasen er det munden, der er den centrale lystkilde. Ved dette organ kan man føle sanselig vellyst. Alle børn er udstyret med trangen til libidinos tilfredsstillelse. Trangen til tilfredsstillelse viser sig i en meget heftig suttefrang. Den nydelse, det er at sutte, påvirker hele barnets velbefindende. Der er en total kropsoplevelse, og det er utroligt vigtigt for den seksual-

1½-4 år: Selvstændighedsfasen

Selvstændighed	KONTRA	Uselvstændighed
Selvsikkerhed		Manglende selvillid
Selvillid		Skamfølelse

får lov, vil det før eller senere opdage, at det er dejligt at pille sig i numsen. Under denne leg kan barnet let få interesse for sin afføring, som det med stor vellyst og selvfølgelighed leger med. Nogle forældre vil her begynde at skælde deres børn ud. Dette kan udvikle sig til nogle meget uheldige omstændigheder, da en sådan "skammen" kan sætte sig i barnets personlighed som skamfølelse, der måske kan blive hæmmende for barnet forståelse af egne seksuelle lyster.

Efter sansefasen bevæger barnet sig langsomt ind i andet leveår. Det er her selvstændighedsfasen begynder, barnet begynder at udforske ting og gøre erfaringer på egen hånd. Det vil gerne selv bestemme og lader sig ikke sådan uden videre kommandere med. Det er også i denne udvikling barnet bliver bevidst om de erogene zoner omkring endetarmen, og hvis barnet

4-6 år: Kønsidentifikationsfasen

Aktiv og initiativrig	KONTRA	Stille og indadvendt
Afprøvende		Skyldfølelse

Omkring kønsidentifikationsfasen begynder barnet at finde nogen, det kan identificere sig med. Barnet begynder bevidst at interessere sig for sin egen og andres kroppe og udseende.

Det kan i denne fase se ud som om, drengen bliver forelsket i sin mor og pigen i sin far. Barnet prøver at identificere sig så meget med sit eget køn, at det tyde-

ligt kan iagttages, at barnet er jaloux på det modsatte køn. Det er derfor meget vigtigt, at børn har voksne "modeller", hvis adfærd og meninger de kan efterligne og udvikle sig efter. Hvis børn ikke får afklaret dette ambivalente forhold til de voksne, som de på den ene side holder meget af og på den anden side betragter som rivaler, kan det udvikle skyldfølelse, hvilket i lighed med skam kan virke hæmmende på den seksuelle udvikling.

6-12 år: Den skjulte fase

Undersøgende	KONTRA	Overfladisk
Videbegærlig		Ligegyldig
Interesseret		Sløv

I den skjulte fase udvikles børnene socialt og modnes, så de kan forstå fænomener uden for deres eget "jeg" og have omsorg for andre mennesker. De fleste børn er forsat meget interesseret i deres egen personlige udvikling. Men de er også stærkt optaget af alt det nye, der skal læres i skolen og samfundet. De deltager nu også i højre grad i klubber og kliker. De begynder

at udforske junglen af seksualbøger, frække film, sjofle tegninger o.m.a.

Det er ikke usædvanligt, at børn i denne fase er meget sarte og helst vil være fri for de voksnes indblanding. Fasen regnes almindeligvis for afsluttet, når drengen har manipuleret så meget med sin fissemand, at han har fået sædafgang, og pigen har fået menstruation.

12-18 år: Pubertetsfasen

Sikkerhed og integreret personlighed	KONTRA	Usikker og uinteresset
Egen livsstil		Medløber og u selvstændig livsstil

I pubertetsfasen skal alle de tidligere års udvikling samles, således at personen kan komme til at fremstå som en integreret helhed. Det er her, man skal finde sin plads i tilværelsen og "finde" sin egen livsstil. Puberteten markerer overgangen fra barn til voksen, og det er ikke ualmindeligt, at det for mange er en meget svær proces. Usikkerhed omkring kropsvækst,

uddannelse, fremtid og ikke mindst placeringen i forhold til kammeraterne præger denne periode meget stærkt. Utallige spørgsmål melder sig i hovedet. Hvem er jeg egentlig, kan andre lide mig, er jeg pæn, o.s.v. Hvis man ikke som forældre er bevidst om denne proces, kan det være svært at "finde sig i" barnets trods og uforskammethed, som ofte melder sig i de psykologiske spil, barnet bruger mod og med sine forældre. Hvis man betragter adfærden som udvikling og ikke som "uartig", er det lettere at forstå, hvor betydningsfuld denne udvikling er.

Det er samtidig meget vigtigt, at den unge føler sig dygtig og kompetent. Det giver mod på tilværelsen og gør det lettere at takle livets vanskeligheder.

Det sprog, du taler med kroppen, er mere end bare ord.
Den respekt, du skal have for andre, er vigtigere end du tror.
Og hvis du fortæller, at du er til noget,
så pas på, at du ikke bliver misforstået.

SÅ LANGT ER VI IKKE NÅET, ENDNU...

På baggrund af flere interviews med pædagoger, samt egne erfaringer på institutioner, er vi ofte stødt på følgende begrænsninger m.h.t. udviklingshæmmede/handicappedes seksualitet.

Mange pædagoger bliver usikre, når det drejer sig om udviklingshæmmede/handicappedes seksualitet. Ofte er deres viden på dette område meget begrænset. Flertallet af de pædagoger, vi har snakket med, kender ikke til socialstyrelsens vejledning, "Seksualitet - uanset handicap". De mener, de ikke har haft brug for den, endnu... Det samme gør sig gældende m.h.t. Jørgen Buttenschøns bog "Sexologi", der jo netop henvender sig til professionelle.

Forældrene er ofte en hindring for arbejdet med udviklingshæmmede/handicappedes seksualitet. Her kommer et rammende eksempel fra det virkelige liv: En kvindelig, myndig beboer midt i 30'erne viser stor interesse for sex. Pædagogerne snakker med moderen om hendes datters lyster, men moderen afviser pure, at hendes datter overhovedet har noget seksuelt behov. Pædagogerne synes, at moderen er meget manipulerende overfor sin datter. Kvinden besøger sin moder hveranden week-end, og når hun kommer hjem på institutionen om søndagen, har hun påtaget sig en masse af sin moders meninger. Når pædagogerne så går hende på klingen, siger hun: - *Det vil min mor ikke ha', eller: - Det må jeg ikke for min mor...* Pædagogerne udtrykker overfor os, at det bliver rart, når moderen dør, for: - *Så kan vi virkelig komme igang med arbejdet omkring beboerens seksualitet.* De selv samme pædagoger siger dog, at: - *Hvis en beboer gør opmærksom på et stort seksuelt problem, så er vi da villige til at gå uden om forældrene, for at løse det.*

Det er vores indtryk, at man blandt personalet snakker om beboernes seksualitet, men når det kommer til handling, sker der sjældent noget. Ofte er pædagogerne dårlige til at informere hinanden omkring beboernes aktive sexliv. Det hænger nok sammen med, at når man skal snakke om andres seksualitet, har man kun sin egen seksualitet og egne erfaringer at tale ud fra. Snakken bliver pludselig meget personlig og nærværende, nogle vil måske opfatte det som ubehageligt eller enddog farligt. Samtidig er det stadigvæk ofte et tabu at tale om seksualitet i al almindelighed. Eksempelvis var en pædagog, der efter en beboeres ønske så pornofilm sammen med ham, ikke klar over, om der var nogle af hans kolleger, der gjorde det samme. De pædagoger, vi har snakket med, har givet

udtryk for, at de praktiske ting i dagligdagen er meget tidskrævende. Burde vi ikke som pædagoger blive bedre til at bruge vores fantasi og så blæse det praktiske arbejde et stykke? Bare en gang imellem...

"Banks seks bud"

Tidligere forsorgschef, N. E. Bank-Mikkelsen, udarbejdede i 1968 nogle retningslinier for pædagoger, der arbejdede på institutioner med udviklingshæmmede/handicappede mennesker:

En medarbejder har:

1. Pligt til at indrette boligforhold på institutionen, så der bliver praktiske muligheder for et seksualliv.
2. Pligt til familierådgivning og direkte hjælp til ægteskabsudøvelse.
3. Pligt til seksualvejledning i videre omfang end det, der kræves for den største del af befolkningen, idet vi er klar over, at vore beboere er handicappede.
4. Pligt til undervisning i og opøvelse af antikonceptionel teknik. Herunder at anbefale frivillig sterilisation, hvis der er indiceret.
5. Pligt til at undervise i seksualpraktik.
6. Pligt til at give oplysning om vore beboeres rettigheder på dette område, så der i befolkningen, hos personalet, forældre og pårørende skabes forståelse for denne menneskeret.

SEXUALVEJLEDERUDDANNELSEN, ET SKRIDT I DEN RIGTIGE RETNING

Profil:

Lars Nielsen, 48 år
Uddannet pædagog
Uddannet som seksualvejleder i 1994
Forstander på Hulegården, kan kontaktes på telefon: 36 75 17 34

Uddannelsen strækker sig over ca. halvandet år, og i alt er der tale om et samlet undervisningsforløb på ca. fire uger. Kurset gennemføres samtidig med, at man passer sit arbejde ved siden af. Uddannelsen blev i sin tid iværksat af Storstrøms Amt. Idéen var, at uddannelsen skulle kunne sprede sig til alle amter, men i dag er det kun Nordjyllands Amt, der gennemfører uddannelsesforløb for dets medarbejdere. Lars Nielsen fik sin uddannelse betalt af Københavns Amt, men der var flere selvbetalere på holdet, der startede op i 1993. Der er i dag fem seksualvejledere i Storkøbenhavn. Sexualvejlederne arbejder både igennem deres arbejde og freelance. For nogle vejledere kan det dog være et problem at skulle gennemføre vejledning samtidig med, at de skal passe deres arbejde ved siden af.

Lars Nielsen: - Som seksualvejleder bliver jeg ofte kontaktet af en pædagog på hvis arbejdsplads, der er en bruger med seksuelle problemer. Ofte kan jeg rådgive via telefonen, men jeg tager også ud på institutionerne og holder oplæg for personalet eller brugerne. I forhold til personalet prøver jeg at flytte nogle grænser m.h.t. det at arbejde med andres seksualitet, dels ved hjælp af gruppearbejde og ved at drøfte den konkrete sag. Det er min erfaring, at vores, d.v.s. pædagoger-nes, egne grænser og holdninger er den største hindring for at den udviklingshæmmede kan udvikle et godt og aktivt sexuliv. Samtidig er det vigtigt, at problemet, hvis der er tale om et problem, løses af de medarbejdere, der til daglig udgør de væsentligste holdpunkter i den udviklingshæmmedes liv.

EKSTRA BLADET

Når Lars skal skaffe en prostitueret til en bruger, sker det via Ekstra Bladets massageannoncer.
- Jeg ringer op og får en snak med den prostituerede, og hvis jeg ud fra samtalen fornemmer, at vedkommende ikke har den fornødne erfaring også med han-

dicappede, vælger jeg vedkommende fra. Jeg anbefaler aldrig brug af gadeprostituerede. Der kunne jo rent faktisk være tale om en prostitueret, der var inde i et rehabiliteringsprogram eller lign, ligesom der ikke er den samme opmærksomhed omkring smitterisici m.v. Lars Nielsen fortsætter: - Det er vigtigt, at man overholder tavshedspligten, når man går med en bruger til en prostitueret og er opmærksom på, hvad man fortæller om vedkommende. Der er mange problemstillinger forbundet med anvendelse af prostituerede, men så længe brugeren udstråler en glæde og tilfredshed med besøget, så er det jo fint nok. Set ud fra en socialpædagogisk synsvinkel kan et besøg have stor betydning for den enkelte i forhold til at have et godt liv. Aktiviteten foregår dog udenfor vores "rækkevidde" med en udenforstående person, som vi ellers ikke samarbejder med. Et eller andet sted er vi jo medansvarlige for forløbet uden den store mulighed for at gribe ind. Vi kan jo eksempelvis ikke se, hvad der foregår bag den lukkede dør, og skal heller ikke se det, men hvordan sikrer vi os, at det også sker på den handicappedes præmisser? Anvendelse af prostituerede er for mig altid den sidste udvej af et givet problem/ønske.

OMKRING ONANI

- Hvis problemet består i at lære en beboer at onanere, vejleder jeg kun mandlige brugere. Mine kvindelige kolleger træder ind, når det handler om kvindelige brugere. Vejledningen foregår ud fra et mindsteindgrebsprincip, som alt andet i denne sammenhæng.

SEXUALITET UANSET HANDICAP

Lars Nielsen tror ikke, der er ret mange socialpædagoger, der kender Socialstyrelsens vejledning "Sexualitet uanset handicap". Han siger:

- De fleste steder har de ikke pjecen, når jeg kommer ud. Vejledningen afstikker nogle rammer og giver gode muligheder for at bidrage til en positiv udvikling hos den enkelte. Den kan opleves som værende lidt udsvævende, men det hænger sammen med, at vi bevæger os på et område, hvor tolkningen af de konkrete forhold er det væsentligste, frem for en meget firkantet og fastlåst praksis, der ikke virker i forhold til den mangfoldighed virkeligheden afspejler.

DET ER IKKE SÅ SVÆRT - NÅR MAN FØRST FÅR DET LÆRT

Vi er på besøg i Klub Vest, som er en fritids- og ungdomsklub for lettere fysisk og psykisk udviklingshæmmede børn, unge og voksne. Klub Vest blev oprettet i 1989. Klubbens mål er at skabe et fristed, hvor medlemmerne kan styrke deres stærke sider og udvikle deres personlighed.

VI HAR UDVIKLET OS SOM PÆDAGOGER

Maibrit, som er pædagog i klubben, fortæller, at da klubben startede, var medlemmerne en flok forvirrede pubertetsunger, der ikke var vant til de frie rammer, Klub Vest sætter. - *Klubben bygger nemlig på selvbestemmelse og eget ansvar. De benyttede denne selvbestemmelsesret til at gå ud i buskene, skuret, hyggerummet eller toilettet parvis, eller flere sammen, og lade hormonerne styre og lysterne rulle. Personalet skældte ud og blev frustreret over ikke at kunne argumentere godt nok og forståeligt nok for, hvorfor sex ikke er tilladt i en klub. Vi var ikke "uddannet til at tale om seksualitet". Jeg dygtiggjorde mig i emnet, - lærte at vejlede disse unge i seksualitet. Med hjælp fra en psykolog udefra skaffede hele personalegruppen sig viden om emnet. Herefter startede vi noget, vi valgte at kalde kærestegrupper. Disse grupper er kønsopdelte og består af 4-6 medlemmer og to pædagoger.*

KÆRESTEGRUPPER

- *Vi er i øjeblikket 5 piger i tøsgruppen, og vi mødes en gang om ugen. Vi snakker om kærestes og følelser. Nogen gange tager vi også på bytur, hvor vi går på café, fortæller Camilla på 15 år. - Engang gik vi på apoteket for at købe kondomer. Pigerne omkring hende fniser og griner.*

Pædagogen fortæller, at de var 10-12 stykker, der gik hen på apoteket. De havde det ret sjovt med at studere udvalget. Bagefter gik de på café og drak varm cacao, mens de snakkede om, hvad de havde oplevet. Ved næste tøsømøde legede de med kondomerne. De pustede dem op og fyldte dem med vand. Nogle af pigerne syntes, de var ulækre at røre ved, andre syntes de var dejlige bløde. Da de ikke havde nogle drenge at prøve dem på, hentede de nogle agurker fra køkkenet, som de brugte som modeller.

- *Vi har også en gang haft en farvekonsulent og en tøjdesigner ude i klubben. Der lærte vi, hvilket tøj der klædte os. Vi skal snart lave et modeshow for drenge, fortæller Mona på 16 år.*

Der opstår pludselig en masse larm uden for vinduet. En gruppe drenge står derude og viser muskler. En af drengene tæller, imens de andre laver armbøjninger. De kigger hele tiden ind ad vinduet for at sikre sig, at pigerne ser dem. Inde i rummet griner og fniser pigerne. Der er amoriner i luften.

Anders på 19 år fortæller, at han har en kæreste, som han har kendt i mange år. Han har ikke nogen problemer med at gå i seng med hende, men han er ked af, at hun også boller med andre drenge.

- *Pædagogerne i klubben er gode at snakke med, forklarer Anders. - De giver sig altid tid til en snak, og jeg har tillid til dem. Det er nemmere at snakke med pædagogerne end med mine forældre.*

- *Vi har købt nogle sex-spil, som medlemmerne bruger i deres kærestegrupper, forklarer pædagogen Maibrit. - Vi har også set film om onani. Her kan man tydeligt mærke, at kvinders seksualitet er underkendt i samfundet. Det er ikke til at opdrive en film, hvor man på en naturlig måde viste kvindeonani. Det eneste vi kunne få fat i var film, hvor de var iført lilla pikant undertøj og høje sorte stiletthæle.*

BRUGER FÆRRE RESSOURCER

Maibrit afslutter med at fortælle, at de nu har fået en roligere hverdag med mere glade og udadvendte medlemmer. De har fundet ud af, at der bruges færre ressourcer, efter de er begyndt at arbejde bevidst med seksualitet. Før brugte de ansatte utrolig mange kræfter på at skælde medlemmerne ud - nu bruger de dem på at hjælpe.

(Medlemmernes navne er ændret af red.)

KÆRESTER

En kæreste jeg mig havde
men han var ikke sød
han slog mig tit og ofte
så jeg blev ganske rød.

Jeg ville sige stop
men havde ikke mod
var bange for hans sind
- mit liv var roget rød.

Pædagogerne mig hjalp
de sagde han sku' ud
jeg en bedre fyr fortjente
end ham - den dumme stad.

Jeg turde plads'li sige
STOP
nu vil jeg ikke mer'
pædagogen var min støtte
da jeg sagde det til Per.

I dag jeg har det bedre
der er ingen mer' der slår
og jeg har fundet manden
der mit hjerte når.

Vi kysser og vi krammer
så jeg bliver ganske or'
jeg drømmer somme tider
at jeg en dag skal bære slår.

Mine kinder bliver varme
når jeg ser dig,
Du står med dine venner
og råber "hej smukke".
Jeg fortæller pædagogen om dig.
Jeg synes du er smuk
- og så er du normal.
Hun siger jeg skal passe på
at jeg ikke blir' holdt for nar.

Hun er 38 år
på institution hun bor
har boet all for længe
hjemme hos sin mor.
Hendes hånd er tit placeret
imellem hendes lår
hun gnider og hun grubber
- men ikke én forstår.
Personalet bliver vrede
og siger hun ska' stop'
- eller gå på værelset
til dette hører op.

Jeg bor i et hus med 13
andre jeg glæder mig
altid til med min kæreste
at vandre.

Til hverdag må vi ikke
det har DE bestemt
for ellers blir' vi trætte
- og det vil være slemt.

I week-end'en får jeg lov
til at sove hos Lone
jeg elsker hende meget
- hun ska' vær' min kone.

Digtene bygger på samtaler med udviklings-
hæmmede samt oplevelser på institutioner.

LÆKKERT UNDERTØJ

For ca. 5 år siden startede Lise firmaet Handi-fiks, hvor der blev syet lækkert undertøj til handicappede. Desværre måtte hun lukke firmaet igen 2 år efter - der var ikke kunder nok.

"Idéen udsprang af mine oplevelser på institutioner for handicappede", fortæller Lise. "Jeg syntes, at det var synd, at der skulle være personale til at klæde dem af, når de skulle have intimt samvær med deres kæreste.

Jeg fik lyst til at lave noget lækkert undertøj, som de selv kunne tage af og på. Derfor konstruerede jeg

undertøj, der skulle lukkes i siden med velcrobånd. Det betød at de kunne ligge på sengen og rulle undertøjet på, og let hive det af.

Jeg tog rundt på institutionerne for at snakke med beboerne om deres ønsker og behov, for at kunne konstruere undertøjet på den bedst mulige måde. F.eks.

fortalte en beboer mig, at det skulle være lavet af noget glat stof, for at det var muligt selv at komme ud af kørestolen."

Lise fortæller, at

hun fik solgt noget af undertøjet, men der var ikke nok kunder til, at det kunne løbe rundt økonomisk. De handicappede havde både lysten og pengene til at få dette undertøj, men barriererne lå hos forældrene og pædagogerne. Lise er ærgelig over, at firmaet ikke kunne fortsætte. Hun er stadig tændt på idéen og får ofte ny inspiration til nye modeller, men det kan bare ikke lade sig gøre af økonomiske årsager.

DEN FANTASTISKE FANTASI

Hvor er det dog dejligt at høre om en kvinde, der tør bruge sin fantasi og lade denne komme handicappede tilgode. Desværre kunne produktionen ikke fortsætte, men der er jo ingen, der forbyder os at videreføre

denne idé ude på institutionerne. F.eks. kan vi jo indføre en undertøjsproduktion på nogle af værkstederne. Beboerne kunne så selv være med til at designe undertøjet og sy det.

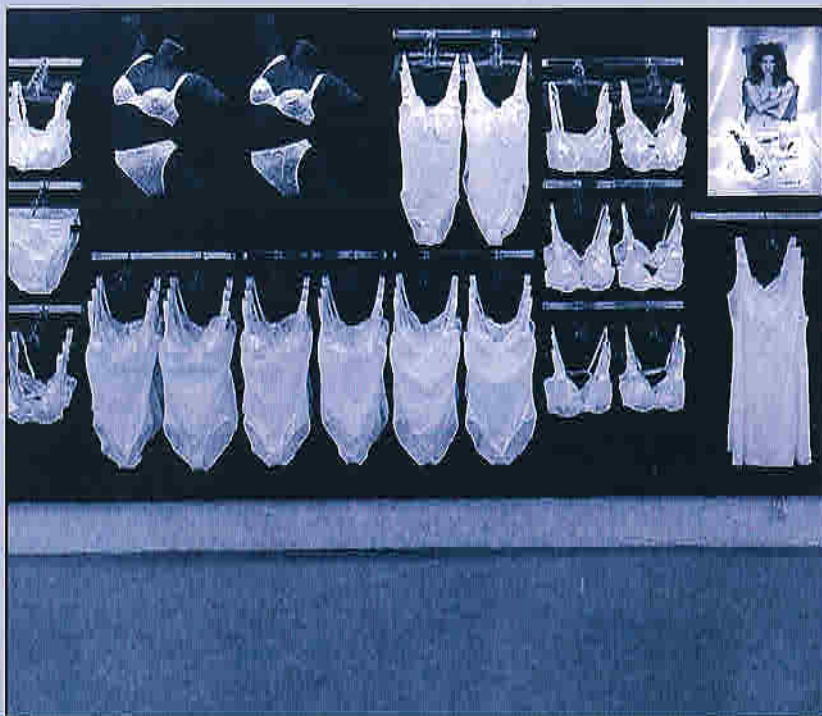
Det er selvfølgelig ikke alle pædagoger, der er i stand til at designe og sy lækkert undertøj, men dette behøver, for os at se, ikke at betyde, at man behøver forkaste idéen. Det er jo muligt på en let og billig måde at omforme det købte undertøj ved at sy velcrobånd i siderne.

Dette kan eventuelt indgå som en pædagogisk aktivitet på institutionen.

Som pædagoger bruger vi os selv som værktøj i vores arbejde. Fantasien er en del af os mennesker og burde derfor ikke kunne udelukkes. Alligevel har vi en opfattelse af, at vi ikke bruger vores faglighed fuldt, men meget strukturelt. Måske skulle vi forsøge at blive bedre til at tænke ud over de givne rammer og

bevæge os ind i fantasiens forunderlige verden. At åbne op for sin fantastiske fantasiverden kræver en vis portion tryghed og tillid i gruppen. Men er den så svær at opnå? Vi tror, at det i høj grad handler om at tro på det - at turde prøve!

(Navnet er ændret af red.)

HVERDAGENS ÆSTETIK

Hvad kan vi som pædagoger gøre for at bringe den æstetiske dimension ind i den pædagogiske praksis?

At være i stand til at opleve gennem sanserne kræver, at man giver sig tid til at indsnuse verden. Dette kan godt være svært i en tid, hvor vi alle har så travlt med at nå det hele. Arbejdstiden er forkortet, vi får mere og mere fritid, og alligevel er vi mere stressede, end nogensinde. Men selvom det er svært, kan vi jo godt gøre noget ved sagen.

At have en æstetisk oplevelse betyder at opleve nydelsen via kroppens sanser. F.eks. ved at spise noget lækkert, lytte til god musik, havets brusen, fuglekvidren, se på noget smukt eller ved at have fysisk berøring med en anden person. Disse æstetiske oplevelser kan ikke planlægges, men opstår pludselig, og det er så med at gribe chancen og "vokse" med nydelsen.

Hvor tit giver vi plads til disse oplevelser?

Nogle beboere er afhængige af, at vi som pædagoger skaber muligheder for, at de kan få nogle sansemæssige oplevelser. Men før at vi kan skabe rum for, og inddrage den æstetiske dimension i arbejdet, er vi nødt til selv at have det "indbygget" i kroppen. Vi må være i stand til at integrere det irrationelle og det rationelle og opfatte begge dele som værende lige vigtige.

Hverdagen på boinstitutionerne er tit og ofte booket op med bl.a. dagværksted/skole, udflugter, fysioterapeut, fodlæge eller tandlæge. Det er jo i og for sig også godt nok. Men ville det ikke være rart, hvis man havde nogle dage, hvor man turde gribe dagens muligheder og beboernes humør og lade dette være det afgørende for dagens aktiviteter?

Vi vil her give et par eksempler fra vores praktikophold i §112 institutioner:

- Pædagogerne bestemmer sig for at tage i skoven med nogle beboere for at nyde det gode vejr. De vælger at tage de beboere med, som ikke har andet planlagt. En mandlig beboer kan ikke få lov til at komme med.....han har tid hos foddamen.
- En mandlig beboer får pludselig lyst til at besøge sin kæreste, der bor på naboinstitutionen og meddeler

dette til personalet. Det må han ikkehan skal lave mad to timer senere.

Hvad mon der ville ske, hvis man i disse tilfælde priorerede den spontane lyst højere end det planlagte og strukturerede? Ville frygten for kaos være for stor og uoverskuelig? Hvad mon beboerne ville foretrække?

PROCESSEN

Vores proces startede ved, at vi, ca. 3 år før dette hæfte udgives, valgte emnet "Sexualitet og udviklingshæmmede", da vi skulle forberede og afholde et oplæg for en ny årgang på seminariet.

At vi overhovedet valgte emnet seksualitet skyldtes, at vi blev provokeret af vores vejleder, da han holdt oplæg om dette emne. Vi syntes i vores gruppe, at han var lidt for anstrengende/krævende, når han talte om, at det er pædagogens opgave at hjælpe og støtte udviklingshæmmede i opfyldelsen af deres seksuelle behov. Han snakkede endda om pædagogens pligt og ansvar, hvilket fik os op af stolene. Var det DET, vi skulle uddannes til - nej, det mente vi ikke. Vi kunne da nok se, at der var mange udviklingshæmmede, som var afhængig af støtte og hjælp, men hvorfor lige os....hvad med vores grænser, og hvad ville vores familier ikke sige?

Alligevel endte det med, at vi blev så optaget af emnet, at vi valgte at lave et oplæg om det, hvilket vi fornemmede gik rigtig godt. Det tændte os og gav os blod på tanden til at fortsætt arbejdet i vores specialeperiode, som startede ca. 9 måneder senere. Efter en sommerferie og 1/2 års praktikophold var vi klar til specialet. Vi havde dog allerede mødtes en del gange og snakket om emnet - så ilden blev holdt ved lige.

Vi fandt hurtigt ud af, at man ikke bare kan sætte sig ned og skrive om sexualitet. For hvad er sexualitet? Vi måtte ud i marken og undersøge. Vi startede med at gå på biblioteket for at snuse til litteraturen om emnet. Derefter gik vi på erotisk museum, hvor vi fik løsnat lidt op.

Vi tog på week-end tur i sommerhus. Det blev en tur, vi senere i forløbet fik stort udbytte af. Der blev snakket om sex, følelser, kærester, kærlighed, sorg og glæde. Vi skrev store plancher, som hængte over alt på væggene, om alt, vi mente, hørte med til sexualiteten. Vi var naturligvis enige om, at udviklingshæmmede og handicappede skal have den hjælp og vejledning, de har behov for, men hvem skal hjælpe? Skal det lige være os? Hvilke grænser er de rigtige?

Vi grinede og var alvorlige. Vi diskuterede og var betænksomme. Nogle gange var vi klare i hovederne, andre gange totalt forvirrede. Vi drak og spiste - vi kom tættere på hinanden! Efter weekenden planlagde vi besøg. Vi snakkede med udviklingshæmmede og handicappede, seksualvejleder og pædagoger. Alt den snak har båret frugt. Pludselig kunne vi se, hvor meget vi har forholdt os til, og hvor langt vi er kommet i vores proces.

Under hele forløbet satte vi punkter op og ned. Vi gik to skridt frem, og nogle gange ét tilbage. Vi delte os op i grupper, fordelte arbejdet, krøllede papir sammen, og skrev nye tekster. Vi brugte lange dage på at skrive. Pludselig lå det der....specialet KUNSTEN AT TURDE, som - bortset fra enkelte rettelser og nogle tilføjelser - stort set var identisk med nærværende hæfte. Det var en hård proces, hvor vi både grinede og græd. Vi kom tæt på hinanden og gennemgik en udvikling, vi hverken må eller kan glemme, og som bestemt må forsætte.

Dette har kunne lade sig gøre, fordi vi har fået stor hjælp og støtte af familie, venner, specialevejleder, kollegaer og sidst men ikke mindst alle de mennesker, vi har stiftet bekendtskab med i forløbet.

Emnet kan og skal ikke færdigbehandles her, men må være et spørgsmål om stadig udvikling!

HVIS BARE PÆDAGOGERNE HAVDE TID

Uddrag af interview med Lis (navn ændret), 34 år og udviklingshæmmet. Bor på institution i Københavns amt. Boede hos sin mor og stedfar indtil for tre år siden.

Institutionen består af nogle mindre huse med fire beboere i hvert. I alle husene er der køkken/alrum, badeværelse, vaskeri samt fire værelser, et til hver beboer. Fra hvert værelse er der udgang til haven. Husene ligger omkring et fælleshus med bl.a. opholdstue og administrative kontorer. Lis har et stort ønske om at flytte i egen lejlighed eller bofællesskab, for som hun siger: "Så kan pædagogerne da ikke bare komme rendende ind på mit værelse".

VI SKAL KLARE OS SELV

Lis fortæller: "Før jeg flyttede herud, havde jeg en kæreste, vi havde det godt sammen, også sexuel. Vi ville meget gerne have børn, men det måtte jeg ikke for min mor. Kort tid efter jeg var flyttet herud, ringede han og slog op med mig. Jeg tror, det var på grund af afstanden". Lis fortæller os, at hun blev meget ked af det og at der ikke var nogen af pædagogerne, der hjalp hende i den svære tid omkring bruddet med

MEN DET MÅ JEG IKKE FOR MOR

I sin pubertet fik Lis ikke støtte til at udleve sin seksualitet, hverken fra sin mor eller fra pædagogerne. Det eneste, hendes mor ville tale om, var, at Lis ikke måtte få børn. Da Lis blev vist rundt på institutionen, fik hun at vide at: "Her må man altså ikke få børn". For et par år siden valgte Lis at blive steriliseret, fordi hun var bange for at barnet døde, hvis hun fik et epileptisk anfald under en graviditet. Både moderen og pædagogerne bakkede op omkring sterilisationen. Lis brugte en søster, der også er udviklingshæmmet, til at snakke om kærlighed og seksualitet med. Lis kender godt til AIDS, og er klar over, at man skal beskytte sig, når man går i seng med hinanden.

kæresten. Lis vil gerne have en kæreste, men er bange for at blive afvist igen. Hun siger: "Jeg finder nok ikke en kæreste, før jeg engang er flyttet herfra". Der bor mange søde fyre på institutionen, men ikke nogen, Lis vil være kæreste med. Lis fortæller: "Jeg bryder mig ikke om at tage til fest på diskotek, fordi jeg er bange for, at folk griner af mig. Men jeg glæder mig til sommerferien, for der skal vi på ferie til Malta, og jeg kan meget bedre lide at gå på diskotek i udlandet". Lis fortsætter: "Pædagogerne gider ikke at tage med til fest. De siger, vi skal klare os selv".

Lis slutter: "Jeg vil gerne snakke om seksualitet med pædagogerne, men det er bare ikke sikkert, de har tid."

ANMELDELSE AF SOCIALSTYRELSENS VEJLEDNING, "SEKSUALITET - UANSET HANDICAP"

I februar 1989 udsendte Socialstyrelsen vejledningen "Seksualitet - uanset handicap". Vejledningen vedrører seksualundervisning og seksualopklæring af mennesker med ophold i institutioner for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap og i særlige plejehjem.

Hermed får pædagoger en påmindelse om, at vi har pligt til også at hjælpe med at løse en brugers seksuelle problemer. Med vejledningen bliver der også givet indblik i de muligheder, vi rent lovmæssigt har, når vi som pædagoger arbejder med en brugers seksualitet. Vejledningen er uundværlig i arbejdet som pædagog i en institution for udviklingshæmmede/handicappede.

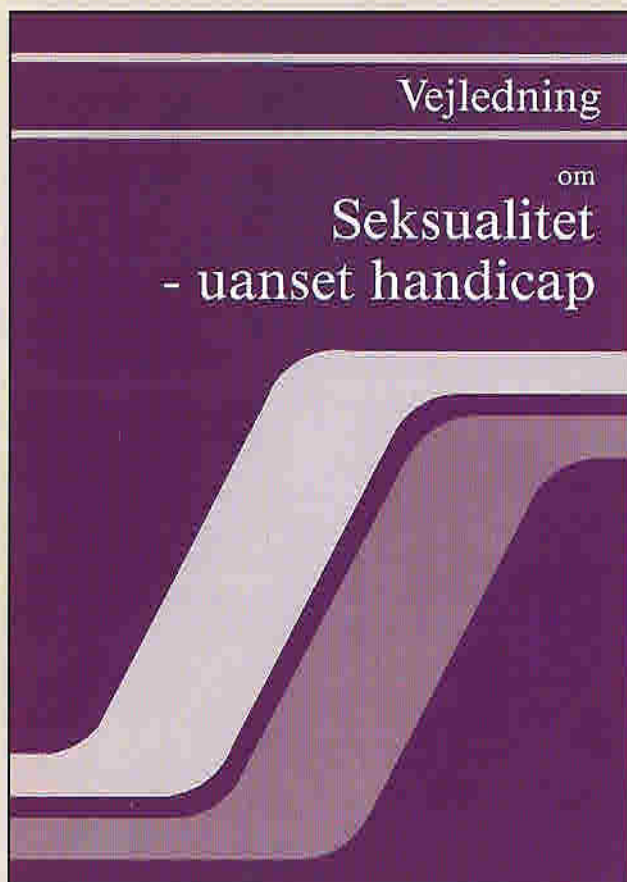
Socialstyrelses vejledning fortæller blandt andet:

- Hvis du har forberedt dig efter reglerne, må du:

- lære en beboer at onanere.
- hjælpe to beboere til samleje.
- hjælpe en beboer i kontakt med en prostitueret.
- gå i bad med beboeren med eller uden tøj, sådan som du selv finder det rigtigst.
- uden en godkendt plan give en person med fysisk handicap hjælp til onani.

- Du må aldrig:

- indlade dig seksuelt med en beboer.
- hverken coitalt, oralt eller analt samleje.
- deltage i gensidig onani sammen med en beboer.
- være den, der tænder beboeren seksuelt.

- Det handler om beboerens ret til at få hjælp til sine seksuelle behov.
- Du må aldrig selv blive en del af seksualakten.
- Du står udenfor og hjælper med at løse beboerens seksuelle behov.

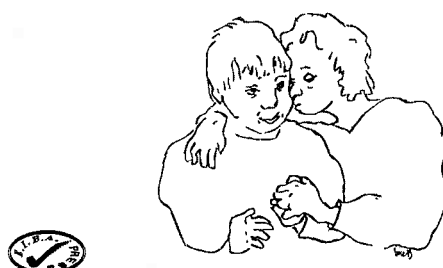
(Fra Jørgen Buttenschøns bog "Sexologi".)

ANMELDelse AF JØRGEN BUTTENSCHØNS BOG, "SEXOLOGI" - EN BOG OM UDVIKLINGSHÆMMEDE MENNESKERS SEKSUALITET SKREVET FOR PROFESSIONELLE OG FORÆLDRE

Det er vores pligt som pædagoger at hjælpe det udviklingshæmmede/handicappede menneske til at få opfyldt forskellige livsbehov, herunder også de seksuelle, i det omfang, lovgivning og konventioner tillader det. Vi har i specialegruppen draget stor nytte af Jørgen Buttenschøns ekspertise på dette område. Han er den eneste i Danmark, der har skrevet en uddybende bog om udviklingshæmmedes seksualitet på et klart og forståeligt sprog. Seksualitet er en del af livet - ikke hele livet, men en væsentlig del af det - og udviklingshæmmede/handicappede har ret til at leve det seksualliv, der passer dem bedst.

JØRGEN BUTTENSCHØN *Sexologi*

en bog om
udviklingshæmmede menneskers
sexualitet
skrevet for
professionelle og forældre

ANDEN RELEVANT LITTERATUR:

1. "Der skal også være plads til os", Durhuus, Gunvør, Bruun m.fl., Rhodos 1988.
2. "Det er ikke så svært - når man først får det lært", Klub Vest, Københavns Amt.
3. "Klinisk Sexologi", Preben Hertoft, Munksgaard 1987.
4. "Sensuel Massage", Russ A. Rueger, Gyldendal 1991.
5. "Handicap og sexualitet", artikelsamling, Vejle Amt., 1994.
6. "Hjerne og sexualitet", Preben Hertoft m.fl. Munksgaard, 1997.

FILM:

1. "Nu kan jeg med lukkede øjne", Bent Suhr, Marianne Hørdam, Lis Hammild, Kurt Overaa Videoproduktion, 1994.

2. "Faktisk mangler man ord for det", Bent Suhr, Marianne Hørdam, Lis Hammild, Kurt Overaa Videoproduktion, 1994.

(Filmene kan bestilles på tlf. 3887 7686)

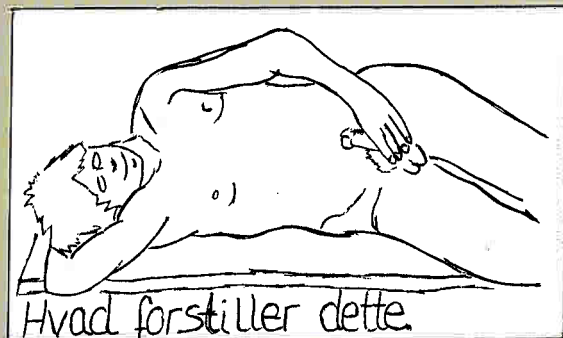
SEXUAL-OPLYSNINGS-SPILLET S.O.S

Spillet S.O.S. henvender sig til udviklingshæmmede og består i al sin enkelthed af en række kort med spørgsmål og en drejelig pil. Spørgsmålene læses højt, og den enkelte, som pilen peger på, må svare. Gerne med hjælp fra gruppen.

De enkelte spørgsmål kan give anledning til mange gode snakke, sjove episoder og forhåbentlig kaste lys over nogle seksuelle temaer.

Spillet er udarbejdet af Kirsten Døhr og Kim Mortensen i forbindelse med en kursus i emnet: Kærlighed, følelse og sex.

Hvis du er interesseret i spillet, kan du ringe på tlf. 7582 4660. Prisen er kr. 348,- + forsendelse kr. 35,-

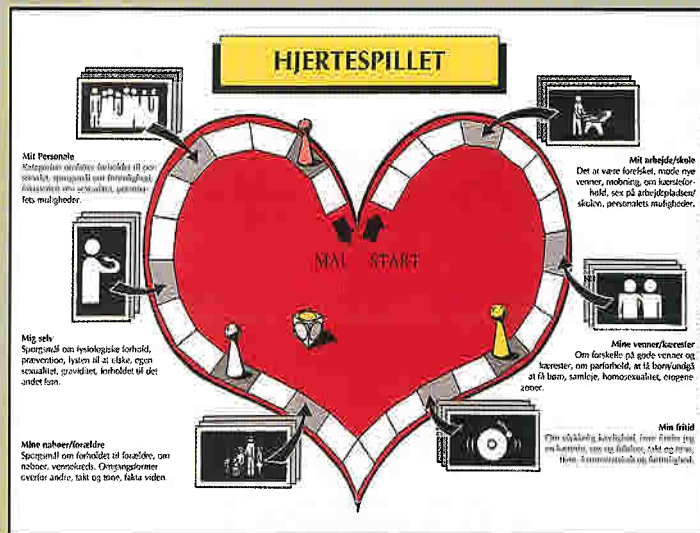
Hvad forstiller dette.

tancker du på når ser dette.

HJERTESPILLET

Spillet henvender sig primært til udviklingshæmmede brugere, der har udviklet verbalt sprog. Men vil også være velegnet til brugere, der kommunikerer via Bliss og Tegn-til-tale.

Uanset hvilken kommunikationsform, der benyttes, er det en nødvendighed, at niveauet minimum er på højde med en treårig.

Det centrale i spillet er ikke, hvem der vinder, men derimod at sikre en god dialog mellem personale/bruger, og bruger/bruger. Derfor er det også nødvendigt, at personalet deltager i spillet, og må meget gerne indgå på lige fod med de øvrige deltagere.

Hvis du er interesseret i spillet, kan du ringe på tlf. 4738 1133.

Prisen er kr. 500,- excl. moms og porto.

Her er en case og nogle spørgsmål, der kan bruges som diskussionsoplæg i personalegruppen.

CASE

John er en ung mand på 20 år. Han er udviklingshæmmet/handicappet og bor på institution. Personalet i institutionen har fundet ud af, at John har problemer med sit seksualliv. Han har en kæreste, Inge, som han har haft i ca. 4 måneder. Inge er også udviklingshæmmet/handicappet og bor på institution - men ikke den samme som John. John og Inge besøger hinanden på skift hver week-end. De vil gerne ses lidt oftere, men det kan ikke lade sig gøre af ressourcemæssige årsager.

Personalet oplever John blive mere og mere uligevægtig og aggressiv. Det er især i dagene efter, at han har været sammen med Inge. Personalet har svært ved at forstå John. Han virker jo så forelsket i Inge. De synes selv, at de er meget hjælpsomme med hensyn til parrets kæresteri. De har endda købt en pakke kondomer til John, og samtidig fortalt om risiciene ved at gå i seng sammen.

En dag Johns kontaktpædagog, Ruth, er ved at rydde op på hans værelse, ser hun en masse kondomer ligge i kommodeskuffen. De er taget ud af pakken og rullet ud, men ikke brugt. Hun fortæller dette til de andre i personalegruppen, og de bliver enige om, at Ruth skal snakke med John om hans forhold til Inge.

Ved denne snak fortæller John lidt usikkert, at han ikke kan finde ud af at være sammen med Inge. Han kan mærke, at han bliver opstemt af at være i nærheden af Inge, men han kan ikke finde ud af at rulle kondomet på. Hans handicap gør, at han ikke altid kan styre sine bevægelser, især ikke når han bliver opstemt. Inge kan ikke selv bevæge sine arme og er derfor ikke i stand til at hjælpe. Johns selvtilid bliver mindre og mindre, og han tør næsten ikke indlede sig på noget sexuel med Inge af frygt for endnu et nederlag. John fortæller, at han længe har villet snakke med Ruth, men han følte, at det var flovt at fortælle.

På næste personalemøde står "John" øverst på dagsordenen. Alle er enige om, at de må prøve at hjælpe John med hans problem. Det store problem for personalegruppen er, at finde ud af, hvordan der skal hjælpes og hvem der skal gøre det.

HVAD MENER DU?

- skal/kan vi som pædagoger indgå i seksualpraktisk vejledning af vores beboere - og hvordan?
- bør seksualpraktisk vejledning være en ligeså stor del af den behandling, pleje og omsorg, som vi ellers udfører til daglig?
- er det en fordel/ulempe, at der er flere kvindelige pædagoger end mandlige?
- skal vi overlade seksualpraktikken til prostituerede?
- vil vi bryde os om, at prostituerede blander sig i det øvrige pædagogiske arbejde?
- skal vi kræve indført en specialkonto på institutionernes budgetter, for at beboerne kan få deres seksuelle behov dækket hos en prostitueret?
- bør pædagogen underordne sig et flertal af forældrenes ønsker om oplysning/behandling, selvom disse er nok så forstokkede?
- er det nødvendigt at have en fordomsfri og afslappet holdning til sit eget og andres sexliv, for at kunne give seksualoplysning/behandling?

LEG OG VITSER

En mand kommer kørende på landevejen i sin bil. Pludselig ser han en frø, der ligger på vejen et par meter foran bilen. Han standser bilen og går ud for at flytte den ind til siden.

"Tusind tak", siger frøen. "Du er utrolig heldig, for jeg er nemlig en ønskefrø. Når du nu har reddet mit liv, må du få et ønske opfyldt." Manden kunne

godt tænke sig, at hver gang han tissede, kom der den fineste cognac ud af tissemanden!

Om aftenen vil manden overraske sin kone, og byder på et glas cognac. Han henter to glas, stikker tissemanden ned, og ud kommer den

fineste cognac. De glæder sig begge over dette mirakel.

Næste aften byder han igen sin kone på cognac, men han henter kun ét glas. Da konen spørger hvorfor, svarer han med et smil: "I aften havde jeg tænkt mig, at du skulle drikke af flasken"!

EN SJOV LEG

En sjov lille grænseoverskridende leg, som bliver brugt i seksualvejlederuddannelsen:

Sæt jer sammen i personalegruppen og skriv de ord ned, I kender for mandens og kvindens kønsorganer, og se hvad der kommer ud af det.

Hvad mener du om sex?

Jeg tror, det er kommet for at blive!

Graucho Marx

"Kunsten at turde" bevæger sig sagligt og menneskekærligt ind i seksualitetens land af fordomme, forventninger og forvirringer. Hæftet fremstår såvel etisk som æstetisk indbydende og vil være med til at åbne nye muligheder i andre menneskers liv, bl.a. gennem debat på socialpædagogiske arbejdspladser såvel som på pædagog- og sundhedsuddannelserne.

Hvad kan vi kræve af os selv som pædagoger og omsorgsmedarbejdere i arbejdet med unge og voksne handicappede? - Det er et af de spørgsmål, som trænger sig på ved læsning af hæftet.

Vi har alle vores egne grænser, normer og moral. Men vi må - når vi bevæger os fra at være privatpersoner til professionelle medarbejdere - se os i stand til at tage det ansvar på os, det kræver at tage begreberne sex og seksualliv op til stadig overvejelse.

"Kunsten at turde" er en vigtig udgivelse, der tager fat på et vigtigt emne.

Sten Haxø

(konstitueret rektor på Gladsaxeseminariet)

Jeg fårpløbende tilsendt materialer om udviklingshæmmede og seksualitet, men dette hæfte er absolut i særklasse.

I Århus Amt har vi lavet kufferter til vores seksualvejledere med materialer, spil, hjælpemidler etc. Jeg vil sørge for, at dette hæfte kommer med i kufferten.

Jørgen Buttenschøn

(sexolog)

Tak til LEV fordi I har udgivet "Kunsten at turde". Som uddannet seksualvejleder har jeg ofte manglet et materiale som dette til inspiration af personale og pårørende - så jeg hilser hæftet velkommen og håber, at det når vidt omkring i hele landet.

Vibeke Volfing Mathiassen

(leder af "Huset" - et værested og aktivitetscenter)

Som forfattere har I virkelig formået at give hæftet et bredt indhold, så læseren får flere vinkler på emnet "udviklingshæmmedes og handicappedes seksualitet".

At I selv turde, har I bevist med dette hæfte, som vil nå ud til jeres kollegaer med et varmt budskab.

"Fifi"

(sagsbehandler i en anonym telefonrådgivning)